

ББК 26.8

Н 34

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. Тернопіль: СМП "Тайп". № 2 (випуск 55). 2023. 118 с.

ISSN 2311-3383 (print) ISSN 2519-4577 (online)

DOI <https://doi.org/10.25128/2519-4577>

Адреса видавця: 46027, Україна, м.Тернопіль, вул. М.Кривоноса 2, каб. 130. Веб-сайт: <http://nzg.tnpu.edu.ua/>

Засновано у листопаді 1997 року. Виходить 2 рази на рік.

Друкуються за рішенням Вченої Ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ангенштам Пер – д. екологічних (с/г). н., професор, школа лісового менеджменту, Шведський університет сільського господарства (Швеція), Інландський Норвезький університет прикладних наук (Норвегія).

Андрейчук В'ячеслав – д.геог.н., професор, Державна вища школа ім. Папи Римського Івана Павла II (Польща).

Брич Василь – д.економ.н., професор, академік Академії економічних наук, директор Навчально-наукового інституту новітніх освітніх технологій. Західноукраїнський національний університет (Україна).

Ефрос Василь – д.геог.н., професор, Департамент географії. Університет Стефана дель Маре в Сучаві (Румунія).

Заставецька Леся – д.геог.н., професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. (Україна)

Кавецький Ігор – д.геог.н., професор, інститут просторового управління і соціально-економічної географії Щецинський університет (Польща).

Ковальчук Іван – д.геог.н., професор, академік Української екологічної Академії Наук, Академії наук вищої освіти України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри геодезії і картографії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна).

Кузишин Андрій – д.геог.н., професор кафедри географії України і туризму, декан географічного факультету. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. (Україна).

Кшеминь Казімеж – д.геог.н., професор, Ягелонський університет (Польща).

Мазбаев Орденбек - д.геог.н., професор, кафедра туризму, Євразійський національний університет імені Л.М.Гумілева (Казахстан)

Максименко Надія - д.геог.н., професор, завідувач кафедри екологічного моніторингу і заповідної справи, Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна. (Україна)

Петлін Валерій – д.геог.н., професор, кафедра фізичної географії, Волинський національний університет імені Лесі Українки.(Україна).

Позняк Степан – д.геог.н., академік Академії наук Вищої школи України, Заслужений діяч науки і техніки України. професор, кафедра ґрунтознавства та географії ґрунтів. Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна).

Рудько Георгій – д.геог.н., д.техн.н., д.геол.-мін.н, професор, академік Академії наук Вищої школи України, академік Академії гірничих наук України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. Голова Державної комісії України по запасах корисних копалин. Кафедра екології, екологічного контролю та аудиту. Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління. (Україна)

Сивий Мирослав – д.геог.н., професор (головний редактор), академік Національної Академії наук вищої освіти України, кафедра географії та методики її навчання. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. (Україна)

Царик Любомир – д.геог.н., професор, (заступник головного редактора), член-кореспондент Української екологічної Академії Наук, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри геокології та методики навчання екологічних дисциплін. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. (Україна)

Чемпрух Йоланта – д.пед.н., професор, Інститут соціологічних наук. Університет Яна Кохановського (Польща).

Царик Петро – к.геог.н., доцент (відповідальний секретар), кафедра географії України і туризму Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. (Україна).

Збірник входить до переліку наукових фахових видань ВАК України.

Свідоцтво про держреєстрацію: КВ № 15878-4350Р від 12.10.2010 р.

Затверджено наказом МОІН № 886 від 02.07.2020р. в якості фахового видання

категорії «Б». згідно рішення Атестаційної комісії за спеціальностями

106. Географія, 103. Науки про Землю, 101. Екологія, 242. Туризм

Збірник входить до української реферативної бази даних "Україніка наукова". Матеріали індексуються Google Scholar, Journal Factor, Jifactor.

Статті опубліковані в журналі отримують міжнародний індекс DOI.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

LBK 26.8

S 34

Scientific Notes Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University. Series: Geography. Ternopil: SMP "Tayp". № 2 (Issue 55). 2023. 118 p.

ISSN 2311-3383 (print) ISSN 2519-4577 (online) DOI <https://doi.org/10.25128/2519-4577>

Publisher Address: 46027, Ukraine, Ternopil, st. M.Kryvonosa 2, cab. 130. Web: <http://nzg.tnpu.edu.ua/>

Founded in November 1997. So 2 times a year.

Published by the decision of the Academic Council of Ternopil National Volodymyr Hnatyuk Pedagogical University.

EDITORIAL BOARD:

Andreychuk Vyacheslav – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Akademia Bialska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II (*Poland*).

Angelstam Per – Doctor of Ecological Sciences, Professor, School for Forest Management, Swedish University of Agricultural Sciences (Sweden), Inland Norway University of Applied Sciences (*Norway*).

Breech Vasyl – Doctor of Economics Sciences, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences, director of the Educational and Scientific Institute of the Latest Educational Technologies West Ukrainian National University.

Efros Vasyl – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Department of Geography, Stefan del Mare University in Suceava (*Romania*).

Kavetskyv Igor – Doctor of Earth Sciences, Professor, Institute of Spatial Management and Socio-Economic Geography, Szczecin University (*Poland*).

Kovalchuk Ivan – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Academician of the Ukrainian Environmental Academy of Sciences, Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Head of the Department of Geodesy and Cartography, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (*Ukraine*).

Kshemin KazImezh – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Jagiellonian University (*Poland*).

Kuzyshin Andrii – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Department of Geography of Ukraine and Tourism, Dean of the Faculty of Geography, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (*Ukraine*).

Maksymenko Nadya – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Head of the Department of environmental monitoring and protected affairs, V. N. Karazin Kharkiv National University (*Ukraine*).

Mazbaev Ordenbek - Doctor of Geographical Sciences, Professor, Department Tourism, L.M. Gumilev Eurasian National University (*Kazakhstan*)

Petlin Valerii – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Department of Physical Geography, Lesya Ukrainka Volyn National University (*Ukraine*).

Poznyak Stepan – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine. Professor, Department of Soil Science and Soil Geography, Lviv Ivan Franko National University (*Ukraine*).

Rud'ko Georgii – Doctor of Geographical Sciences, Doctor of Engineering, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Academician of the Academy of Mining Sciences of Ukraine, laureate of the State Prize of Ukraine in the field of science and technology. Head of the State Commission of Ukraine on Mineral Reserves. Department of Ecology, Environmental Control and Audit. State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management (*Ukraine*).

Shzempruch Jolanta – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Institute of Sociological Sciences. University Jana Kochanowskiego w Kielcach (*Poland*).

Svviv Myroslav – Doctor of Geographical Sciences, Professor, (), Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Department of Geography and its Teaching Methods, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, *Editor in Chief* (*Ukraine*).

Tsaryk Lyubomyr – Doctor of Geographical Sciences, Professor, (). Corresponding member of the Ukrainian Academy of Environmental Sciences, Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, head of the department of Geocology and methods of teaching environmental disciplines, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, *Deputy Editor-in-Chief* (*Ukraine*).

Zastavetska Lesya – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Head of the Department of Geography and its Teaching Methods, Ternopil National Volodymyr Hnatyuk Pedagogical University (*Ukraine*).

Tsaryk Petro – Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor, Department of Geography of Ukraine and Tourism, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, *Executive Secretary* (*Ukraine*).

The journal is listed as scientific professional editions of Ukraine. Certificate of state registration:

KV-4350R № 15878 from 12.10.2010.

Approved by the order of the Ministry of Education and Science № 886 dated 02.07.2020. as a professional publication category "B". according to the decision of the Certification commission on specialties

106. Geography, 103. Earth Sciences, 101. Ecology, 242. Tourism

Journal is part of Ukrainian abstract database "Ukrainika Naukova". Materials indexed by Google Scholar, Journal Factor, Jifactor.

Articles published in the magazine receive an international index DOI.

Authors of published material are responsible for the selection, accuracy of facts, quotations, proper names and other information.

© Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, 2023

CONTENT

HISTORY OF SCIENTIFIC RESEARCH

- Ivan KOVALCHUK, Andrii KOVALCHUK, Iryna KOVALCHUK, Liubomyr TSARYK, Tetiana PAVLOVSKA, Olha PYLYPOVYCH.** CONCEPTUAL PRINCIPLES OF RESEARCH INTO THE GEOECOLOGICAL STATE OF RIVER-BASIN SYSTEMS AND THEIR DIGITAL ATLAS MAPPING 4
- Olexandr LUBYNSKYI, Ihor KASHIANYK., Lyubov KASHIANYK, Nataliia YATSEMIRSKA, Ruslan YAKUBASH.** SCIENTIFIC, THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM OF THE NATIONAL NATURE PARK "PODILSK TOVTRY" 17

PHYSICAL GEOGRAPHY

- Olena MISHCHENKO, Zoya KARPIUK.** THE GEOLOGICAL-GEOMORPHOLOGICAL CONDITIONS OF WATER SPRINGS FORMATION, THEIR CADASTRE, AND PROSPECTS FOR THEIR CONSERVATION IN THE VOLYN REGION 26

ECONOMIC AND HUMAN GEOGRAPHY

- Liubomyr TSARYK, Petro TSARYK, Oksana OLYVKO, Liubov YANKOVSKA.** FUNCTIONAL FEATURES AND TYPOLOGY OF URBAN TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE TERNOPIL REGION 36

RECREATIONAL GEOGRAPHY AND TOURISM

- Mykhailo KOLLEHAIIEV.** PROSPECTS OF THE POST-WAR DEVELOPMENT OF THE FOREIGN ACTIVE TRAVEL SEGMENT IN THE CONTEXT OF THE PREVIOUS CRISIS EXPERIENCE 42
- Iryna KOVALCHUK.** TOURIST POTENTIAL OF LVIV REGION AND ITS RESORT SETTLEMENTS 49
- Olesia DOLYNSKA, Inna SHOROBURA, Olena BINYTSKA.** INNOVATIONS IN TOURISM 58

CONSTRUCTIVE GEOGRAPHY AND GEOECOLOGY

- Hryhoriy DENISYK, Inna VOYNA, Bogdan DENISYK.** ANTHROPOGENIC CENTERS AS INDICATORS OF THE ECOLOGICAL STATE OF THE ENVIRONMENT 65
- Leonid BYTSYURA, Yurii SENYK, Iryna BARNA.** ESTABLISHMENT OF THE LAWS OF FORMATION AND CHEMICAL COMPOSITION OF WASTEWATER OF A DAIRY PROCESSING PLANT IN THE WESTERN REGION OF UKRAINE 71
- Ivan RUDAKEYCH.** GEOGRAPHICAL ASPECTS OF POLLUTION OF THE TERRITORY OF UKRAINE OF EXPLOSIVE OBJECTS 81
- Anastasiya SERKIZ.** EMISSIONS OF GREENHOUSE GASES IN TERNOPIL TOWN DURING THE SPRING OF 2023 89

RATIONAL NATURE MANAGEMENT AND CONSERVATION

- Ihor KUZYK, Svitlana NOVYTSKA, Liubov YANKOVSKA.** GEOECOLOGICAL ASSESSMENT OF LAND USE STRUCTURE OF THE PIDGORODNYA TERRITORIAL COMMUNITY 97

FIGURES, EVENTS, NOTICES

- INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE PODIL'S READINGS - 2023 "COMMUNICATION STRATEGIES FOR THE IMPLEMENTATION OF GEO-ENVIRONMENTAL INITIATIVES AND PROJECTS"** 106

LOSSES

- MYKOLA NAZARUK - FAMOUS SCIENTIST, TEACHER, NATURE PROTECTIONIST** 108
- INFORMATION ABOUT AUTHORS** 112

Вимоги до матеріалів, які подаються до часопису!

Надіслані статті обов'язково повинні відповідати Постанові президії вищої атестаційної комісії України "Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України" від 15.01.2003р. №7-05/1 і мати відповідні рубрики.

Для публікації матеріалів у нашому журналі необхідно представити до редакції:

- Статтю в редакторі WORD (шрифт Times New Roman, кегль 12, одинарний інтервал) електронною поштою (бажано *.doc і *.pdf версії, особливо у випадку використання у статті формул, схем та графіки), надруковану на папері формату А4, всі поля 20 мм; рисунки, діаграми вставити у текст і представити їх копії у кольоровому та чорно-білому варіантах (*.jpg *.cdr), **обсяг основного змісту статті (без резюме) не повинен бути меншим за 20000 символів** (0,5 д.а.);
- Резюме українською (не менше 50 слів), англійською (500 слів), ключові слова до них, перекладені прізвища імена, по-батькові авторів, назви статей;
- УДК теми статті;
- Список використаної літератури обов'язково оформляти згідно нових вимог (Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015), також необхідно подати транслітерований латинкою список літератури (не перекладений), це можна зробити за допомогою сайту – <http://translit.kh.ua/> для української мови та <http://translit.ru/> для російської);
- Відомості про авторів (прізвище, ім'я, по-батькові, місце роботи, посада, науковий ступінь та звання, адреса, телефон, електронна пошта) українською та англійською мовами.

При відсутності однієї з вище перелічених вимог подані матеріали не прийматимуться до розгляду.

Контактні телефони:

(097) 354-14-18 (головний редактор) – Сивий Мирослав Якович

(096) 500 44 27 (заступник головного редактора) – Царик Любомир Петрович

(096) 699-48-55 (відповідальний секретар) – Царик Петро Любомирович

E-mail: pitertsaryk@ukr.net, pitertsaryk@gmail.com

Здано до складання 15.11.2023. Підписано до друку 30.11.2023. Формат 60x84/18. Папір друкарський. Умовних друкованих аркушів 11,8. Обліково-видавничих аркушів 12,0. Тираж: 110 примірників.

Свідоцтво про держреєстрацію: КВ № 15878-4350Р від 12.10.2010 р.

Віддруковано з готових діапозитивів у СМП "ТАЙП".

РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ І ТУРИЗМ

УДК 371.132:796.5

DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.2.5>

Михайло КОЛЛЕГАЄВ

ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ СЕГМЕНТУ ЗАРУБІЖНИХ АКТИВНИХ ПОДОРОЖЕЙ В КОНТЕКСТІ ПОПЕРЕДНЬОГО КРИЗОВОГО ДОСВІДУ

Проаналізовано особливості впливу мотиваційних, географічних та економічних факторів на процес формування сегменту зарубіжних активних подорожей в Україні. Охарактеризовано процес географічної та цінової сегментації активних турів у період формування ринку пропозицій. Проаналізовано тенденції змін географічних та цінових показників ринку зарубіжних активних подорожей у кризові періоди України. Визначено перспективи розвитку сегменту зарубіжних активних подорожей після закінчення війни у середньостроковій перспективі.

Ключові слова: пригодницький туризм, активні подорожі, самодіяльні походи, лоукостери.

Постановка науково-практичної проблеми, актуальність і новизна дослідження.

Пандемія COVID-19 наочно продемонструвала значення та місце індустрії міжнародного туризму у світовій економіці. Загальні втрати від зупинки міжнародного туризму перевищили 4.5 трильйони доларів, що, наприклад, удесятеро більше від світової фінансової кризи 2008-2009 років [18]. При цьому сучасні темпи відновлення світової індустрії туризму демонструють, що найбільш стійким та адаптивним до криз є сегмент активних подорожей або в міжнародній термінології – «пригодницький туризм» (Adventure Travel), який в останні десятиліття показував найбільше стійке зростання (до 17%). Таким чином, сегмент пригодницького туризму (понад 26% усіх поїздок у світі) є реальним локомотивом розвитку світового туризму.

В Україні цей сегмент почав формуватися як самостійний напрямок активних закордонних подорожей у другій половині 2000-х років. У наступні роки розвиток цього напрямку переживало коливання, пов'язані з кризами різного масштабу: від світової фінансової кризи 2008 року, анексії Криму в 2014 році та АТО на Донбасі до пандемії COVID-19 2020-2021 років та повномасштабної військової агресії РФ в Україні. Всі ці потрясіння та подальші зміни в масовості, географії та структурі сегмента активних закордонних подорожей виявили певні тенденції. Аналіз зазначених тенденцій може допомогти визначити перспективи розвитку даного сегмента у післявоєнний період.

Мета статті – вивчення перспектив розвитку сегменту зарубіжних активних подорожей у післявоєнний період. Для досягнення мети було поставлено наступні **завдання**:

- проаналізувати особливості впливу мотиваційних, географічних та економічних факторів на процес формування сегменту зарубіж-

них активних подорожей в Україні;

- простежити процес географічної та цінової сегментації активних турів у період формування ринку пропозицій;

- проаналізувати тенденції змін географічних та цінових показників ринку зарубіжних активних подорожей у кризові періоди України;

- визначити перспективи розвитку сегмента розвитку зарубіжних активних подорожей після закінчення війни у середньостроковій перспективі.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Вивчення впливу великих світових криз на індустрію пригодницького туризму було зосереджено на наслідках двох найбільших подій: світової фінансової кризи 2008-2009 року та пандемії COVID-19.

Було показано, що в результаті світової економічної кризи темпи зростання індустрії туризму сповільнилися до 4% в 2009-2010 роках, до 3% в 2011 р. і до 2.8% у 2012 р., при цьому зростання пригодницького туризму зберегло рівень 17 % [10].

Вплив пандемії COVID-19 виявився нищівним для світового туризму через тотальне обмеження на поїздки та велетенського масштабу фінансових збитків. Однак численні дослідження показують вищу стійкість індустрії пригодницького туризму. Наприклад, Sarbjlt Gill і Noah Silverman у своєму дослідженні показали, що саме турпідприємства пригодницького туризму виявилися більш адаптивними у бізнесі та фінансово стійкішими [9].

Хізер Келлі, яка вивчає тенденції розвитку пригодницького туризму, показала, що ще наприкінці 2020 року 85% компаній зуміли адаптувати бізнес до умов кризи [15], [14].

Хізер Келлі показала, що основним трендом 2021 року стала переорієнтація активних подорожей на внутрішні ринки, проте вже з

2022 витрати на міжнародні поїздки знову перевищили внутрішні [16].

Хізер Келлі припускає, що до середини 2023 року всі регіони світу, за винятком Азійсько-Тихоокеанського регіону (73%), досягнуть рівня пригодницьких поїздок 2019 року [17].

Однак для України нині головним кризовим фактором є повномасштабна військова агресія РФ. Наразі відсутні дослідження перспектив розвитку сегменту активних закордонних подорожей в Україні.

Викладення основного матеріалу. Найбільш масовою формою реалізації активних подорожей на момент здобуття Україною незалежності у 1991 році були самодіяльні подорожі, більшість з яких складала спортивні походи.

Основною традиційною нішею спортивних походів для українських туристів на той час залишалися найбільш популярні похідні регіони на території колишнього СРСР. Визначальними критеріями вибору були звичність вибору, хороша вивченість цих районів, наявність великої картографічної та описової інформації про райони подорожей, гірських перевалів [1] та велика кількість докладно описаних еталонних спортивних маршрутів [11]. Не менш важливими факторами були безвізовий пострадянський простір, відносна дешевизна переїздів і, звичайно, мовний бар'єр з іншими країнами світу.

Регіональні конфлікти в кавказьких та середньоазійських республіках, запровадження візових режимів в окремих республіках та поступове подорожчання вартості переїздів призвели до різкого скорочення географії походів, тому відносно доступними для українських туристів залишилися лише північні регіони європейської частини РФ та окремі гірські райони Кавказу.

Наприкінці 90-х років з'явився досвід перших велосипедних та водних походів у країнах далекого зарубіжжя, які поки що носили разовий характер.

Підвищення рівня життя українців на початку 2000-х призвело до поступового підвищення масовості як самодіяльних, так і комерційних походів, зокрема у горах Грузії та Приельбрусся. Розвиток похідного туризму у країнах далекого зарубіжжя у цей період відбувалося за такою схемою: спочатку новий цікавий для спортивних походів район відвідувався самодіяльними групами. Виходячи з отриманого досвіду та вражень там починали організовуватись комерційні тури.

Першими були освоєні трекінгові марш-

рути Південно-Західної Туреччини (Лікійська стежка), Кіпру та Чорногорії. Трекінгові тури в бюджетному ціновому сегменті (до 450 \$ разом з перельотами) почали успішно конкурувати не лише з відпочинком на морських курортах, а й з турами Карпатами та Кавказом. Таким чином, на цьому етапі розвитку, розширення географії подорожей ініціювалося самодіяльними походами, основна форма комерційних турів була похідного типу, а в ціновій градації комерційних турів переважав бюджетний сегмент [5].

З середини 2000-х серед українських туристів різко зросла популярність походів у країнах далекого зарубіжжя. Географія походів, сходжень, сплавів річками та трекінгових турів за кілька років розрослася до десятків країн. Зростає число і різноманітність закордонних походів, стійкий масовий попит на комерційні, спортивні та самодіяльні закордонні активні подорожі у 2010-х роках призвели до формування нового для України сегменту розвитку туризму [5].

Особливістю даного періоду стала побудова турів у нових країнах на основі закордонного досвіду. Нечисленні самодіяльні походи вже відставали за часом і організовувалися на основі інформації з сайтів туроператорів.

Причиною доступності та популярності бюджетних та середньоцінових турів похідного типу була їх низька ціна. Вона досягалася за рахунок економії на проживання та харчуванні на етапі проходження маршруту, а також мінімізації набору додаткових послуг. Але найбільша економія полягала у зниженні найзатратнішої частини активної закордонної подорожі – використання для перельотів дешевих лоукостерів.

Структура вартості активних подорожей закордон представлена на Рис. 1.

Цей період до 2014 року характеризується стрімким розширенням географії комерційних подорожей та ціною диференціацією на бюджетні тури (до 600\$), середні (600-1500\$) та дорогі (понад 1500\$).

Виник стійкий попит на дорогий сегмент активних подорожей, з'явилися туроператори, як «Вертикаль-Тур» або «Паганелі», що спеціалізуються на дорогих подорожах та сходженнях з високим рівнем сервісу. При цьому найбільш масовими стали бюджетний та середній сегменти, в яких працювала більшість турфірм цього профілю. Деякі туроператори, що швидко прогресують, наприклад «План-Б», «Pohod V Gory», «Зов гір» або «Йдемо в похід!» почали працювати у всіх цінових сегментах.

Анексія Криму та бойові дії на Донбасі призвели до девальвації гривні та зниження

життєвого рівня життя українців. У 2014-2016 роках ринок масових закордонних активних

подорожей закономірно звузився у бік бюджетного сегменту.

Рис. 1. Структура вартості активних подорожей за кордон [6]

Аналіз ринку пропозицій у 2014-2016 роках показав, що сегменти бюджетних та середніх за вартістю походів у той період звузилися як географічно, так і за вартістю у бік бюджетних турів. Зниження вартості турів було досягнуто за рахунок: оптимізації вартості трансферу, спрощення програм перебування, вибору країн із девальвованою валютою та зменшення прибутку туроператорів [6].

Проте, ринок активних подорожей там відновився і навіть географічно розширився, порівнюючи з роками, що передували пандемії. Досить швидкому відновленню ринку у ці роки сприяла стабілізація економіки, прихід в

Україну нових лоукост-компаній, з подальшим загальним здешевленням перельотів та отриманням безвізу з Шенгенською зоною та подальшим спрощенням візового режиму з багатьма країнами. При цьому безвіз сильно спростив комплектування груп і дав можливість завчасного придбання дешевих та акційних авіаквитків, а також використання для перельотів європейських авіаційних хабів, тобто створив кумулятивний ефект для розвитку всього напрямку.

У таблиці 1 представлено цінову сегментацію ринку зарубіжних активних подорожей у доковідний період.

Таблиця 1

Цінова сегментація закордонних активних турів в Україні

Постачальник турів	Ціновий сегмент, країна, вартість		
	Бюджетні (до 600\$)	Середні (600-1500\$)	Дорогі (понад 1500\$)
Загальноукраїнські туроператори Зов гор http://zovgor.com/ План-Б http://planb.ua/ Идем в поход! http://www.idemvpoход.com/ Pohod V Gory https://pohod-v-gory.com/	Кіпр (410-470€) Болгарія (535€) Словаччина (315-555€) Туреччина (445-520\$) Кавказ РФ (350-600\$) Саяни (550\$) Вірменія (500\$) Грузія (380\$)	Норвегія (520-700€) Іран (980-1500€) Чорногорія (680-700€) Альпи (600-700€) Марокко (1200\$) Алтай (750-1300\$) Фані, Памір (800\$) Тянь-Шань (750 \$) Ісландія (1050-1200€) Шрі Ланка (1400€) Монблан (1010€) Ізраїль (630 \$) Корсика (700€)	Танзанія (2900-3000\$) Непал (1800-2950\$) Мексика (2310\$) Патагонія (3560 \$) Перу (2500 \$) Мадагаскар (2030€) Індія (1690 \$) Марокко (1550€) Камчатка (2000 \$) Пік Леніна (2000 \$)

Ексклюзивні туроператори Вертикаль-Тур http://vertical-tour.com.ua/ Паганели https://www.paganel.tv/			Австралія (4950\$) Нова Зеландія (4300\$) Непал (1550-3200\$) Таїланд (1700\$) Танзанія (3700\$) Мексика (2550\$) Еквадор (3550-4200\$) Чилі (2100\$) Аргентина (3300\$)
Бюджетний місцевий туроператор Горизонт м. Запоріжжя http://gorizont-club.com.ua/	Туреччина (430\$) Грузія (350\$) Чорногорія (550€) Казбек, Ельбрус (250\$)	Монблан (600€)	
Самодіяльні походи* Турклуб «Пілігрим» м. Запоріжжя http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/nod_e/3052	Туреччина (250-300\$) Кіпр (200€) Чорногорія (340€) Норвегія (350€) Алтай РФ (600\$) Полярний Урал (300\$) Кольський (250\$) Кавказ + Ельбрус (200\$) Фінляндія (350€) Марокко (400\$)	Таїланд (800\$) Ісландія (700€)	

* - вказано собівартість самодіяльних подорожей

В даний час, після 20 місяців війни, в дорогому ціновому сегменті продовжують успішно працювати і розширювати географію "Паганелі" [3] та "Pohod V Gory" [7]. Пропозиції «Плану-Б» [2] скоротилися до мінімуму в середньому ціновому діапазоні. Фірми, які, ймовірно, мають російське коріння («Вертикаль-Тур», «Поклик гір» та «Йдемо в похід!») у 2022 році припинили свою діяльність.

Загальна тенденція змін у тому, що ціни турів почали вказуватися без вартості перельотів. Можна припустити, що пропоновані тури частково орієнтовані на клієнтів, які виїхали з України, тому не можуть визначати повоєнні тенденції.

Можна припустити, що існуюча світова тенденція повсюдного подорожчання вартості транспортних перевезень призведе до підвищення вартості всіх закордонних подорожей, навіть якщо лоукост-компанії зуміють швидко повернутися до України після закінчення війни [8]. Авіаперевезення системно дорожчатимуть у зв'язку з реалізацією глобальної програми зниження викидів парникових газів у контексті клімато-ощадного сталого відновлення туристичного сектора [6], оскільки на транспортні перевезення припадає від 49 до 75% від усіх обсягів викидів парникових газів, що утворюються у промисловості [13].

Оскільки вартість зарубіжних активних подорожей зростає, а логістична доступність може тимчасово погіршитися, ринок бюджетних

пропозицій може звужитися географічно. Це, на тлі девальвації гривні, що відбулася, і найважливішої економічної ситуації в країні знизить попит на закордонні активні подорожі.

Оскільки механізми зниження вартості турів, які спрацювали після 2014 року, у нашій ситуації будуть недоступні, єдиними можливостями стануть: тимчасове переключення на внутрішні активні тури та частковий перехід туристів із комерційної до самодіяльної форми закордонних подорожей.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Ми можемо припустити, що у середньостроковій перспективі відбудеться заміщення турів бюджетного і частково середнього цінових сегментів внутрішніми турами в незабруднених вибухонебезпечними предметами регіонах, а саме в Карпатах і Поділлі [12].

Що ж до самодіяльних закордонних походів, їх кількість зростатиме, а географія продовжить розширюватися. Можна припустити, що цей сегмент поповниться частиною постійних клієнтів комерційних турів, що звикли до похідних умов подорожей. Враховуючи, що в довоєнний час вартість самодіяльних походів значною мірою визначалася ціною перельотів і була в 1,5-2 менша від вартості бюджетних турів у тих же районах подорожей, ми можемо припустити, що витрати на закордонні походи не перевищать колишні ціни бюджетних турів.

Активні подорожі високого та частково

середнього цінового сегментів залишаться за-
требуваними, оскільки вони є доступними для
цільової аудиторії даної категорії активних

мандрівників, але вони, як і раніше, не мати-
муть масового характеру.

Література:

1. Высокогорные перевалы: Список классифицированных перевалов высокогорных районов СССР / сост. Л.Б. Директор. Москва: Профиздат, 1990. 576 с.
2. Календар турів. ПланБ – авторські тури. URL: <https://planb.ua/uk/calendar/> (дата звернення: 21.03.2023).
3. Календар експедицій 2023. Paganel Studio. URL: <https://www.paganel.tv/calendar-2023> (дата звернення: 15.04.2023).
4. Коллегаєв М.Ю. Влияние процессов евроинтеграции на развитие активных видов туризма в Украине. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сушенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2017. Вип. 53 (106). С. 166-173.
5. Коллегаєв М.Ю. Еволюція географії похідного туризму у сучасній Україні. Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Запорізького національного технічного університету, м. Запоріжжя, 30–31 березня 2017 р. : в 2 т. Запоріжжя : «Просвіта», 2017. Т. 1. С. 176-178.
6. Концепція «Одна планета» на користь стійкого відновлення туристичного сектора. URL: <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-12/200604-Brochure-RU-One-Planet-Vision-Responsible-Recovery.pdf> (дата звернення: 22.03.2023).
7. Розклад походів. Pohod V Gory. URL: <https://pohod-v-gory.com/rozklad-pohodiv/> (дата звернення: 15.04.2023).
8. Ryanair планує повернутися в Україну через два тижні після закінчення війни. МінФін 19 квітня 2023. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/04/19/104374658/> (дата звернення: 25.04.2023).
9. Sarbjit Gill, Noah Silverman Financial Strategies and Tactics for Adventure Travel Businesses During Economic Uncertainty. URL: <https://learn.adventuretravel.biz/research/financial-strategies-and-tactics-for-adventure-travel-businesses-during-economic-uncertainty> (дата звернення: 23.04.2023).
10. Stowell Shannon Attas-stowell-quoted-in-marketingweek-around-adventure-travel-stats-and-trends : Marketing Week. URL: <http://www.adventuretravelnews.com/attas-stowell-quoted-in-marketingweek-around-adventure-travel-stats-and-trends> (дата звернення: 05.04.2023).
11. Туристские спортивные маршруты: Список классифицированных туристских спортивных маршрутов на 1989-1992 годы. Москва: Профиздат, 1989. 192 с.
12. У ДСНС розповіли про обсяги забруднення України вибухонебезпечними предметами. Суспільне новини. URL: <https://susplne.media/445278-u-dsns-rozpovili-pro-obsagi-zabrudnenna-ukraini-vibuhonebezpecnimi-predmetami/> (дата звернення: 15.04.2023).
13. У Всесвітній день туризму в ООН закликали замислитись про майбутнє галузі. Новини ООН. URL: <https://news.un.org/ru/story/2022/09/1432511> (дата звернення: 21.03.2023).
14. Heather Kelly Adventure Travel Business Outlook Improves from 2020 to 2021. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-business-outlook-improves-from-2020-to-2021> (in USA).
14. Heather Kelly Adventure Travel Businesses Seek Investment and Low-Interest Loans. URL: <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-businesses-seek-investment-and-low-interest-loans> (дата звернення: 12.04.2023).
14. Heather Kelly Adventure Travel Trends 2022. URL: <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-trends-2022> (дата звернення: 26.03.2023).
15. Heather Kelly Adventure Travel Businesses Seek Investment and Low-Interest Loans. URL: <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-businesses-seek-investment-and-low-interest-loans> (дата звернення: 26.03.2023).
16. Heather Kelly Adventure Travel Trends 2022. URL: <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-trends-2022> (дата звернення: 26.03.2023).
17. Heather Kelly Adventure Travel Trends 2023. URL: <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-trends-2023> (дата звернення: 20.05.2023).
18. How COVID-19 is changing the world: a statistical perspective. The Committee for the Coordination of Statistical Activities (CCSA). Volume III. P. 28. URL: https://unstats.un.org/unsd/ccsa/documents/covid19-report-ccsa_vol3.pdf (дата звернення: 21.04.2023).

References:

1. Vysokogornye perevaly: Spisok klassifitsirovannykh perevalov vysokogornykh raionov SSSR / sost. L.B. Direktor. Moskva: Profizdat, 1990. 576 s. (in Rus)
2. Kalendar turiv. PlanB – avtors'ki tury. <https://planb.ua/uk/calendar/> (in Ukraine).
3. Kalendar ekspedytsiy 2023. Paganel Studio. URL: <https://www.paganel.tv/calendar-2023> (in Ukraine).
4. Kollegaiev M.Yu. Vliyanie protsessov evrointegratsii na razvitie aktivnykh vidov turizma v Ukraine. Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchii i zahal'noosvitniy shkolakh: zb. nauk. pr. / redkol.: T.I. Sushchenko (holov. red.) ta in. Zaporizhzhya, 2017. Vyp. 53 (106). S. 166-173. (in Ukraine)
5. Kollegaiev M.Yu. Evolyutsiya heohrafiyi pokhidnoho turizmu u suchasniy Ukrayini. Stratehichni imperatyvy rozvytku turizmu ta ekonomiky v umovakh hlobalizatsiyi : materialy Mizhnarodnoyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi Zaporiz'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu, m. Zaporizhzhya, 30–31 bereznaya 2017 r.: v 2 t. Zaporizhzhya : «Prosvita», 2017. T. 1. S. 176-178. (in Ukraine)
6. Kontseptsiya «Oдна planeta» na koryst' stiykoho vidnovlennya turystychnoho sektora. <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-12/200604-Brochure-RU-One-Planet-Vision-Responsible-Recovery.pdf> (in Ukraine).
7. Rozklad pokhodiv. Pohod V Gory. <https://pohod-v-gory.com/rozklad-pohodiv/> (in Ukraine).
8. Ryanair planuye povernutysya v Ukrayinu cherez dva tyzhni pislya zakinchennya viyny. Minfln 19 kvitnya 2023. <https://minfin.com.ua/ua/2023/04/19/104374658/> (in Ukraine).
9. Sarbjit Gill, Noah Silverman Financial Strategies and Tactics for Adventure Travel Businesses During Economic Uncertainty. [https://learn.adventuretravel.biz/research/financial-strategies-and-tactics-for-adventure-travel-businesses-during-economic-](https://learn.adventuretravel.biz/research/financial-strategies-and-tactics-for-adventure-travel-businesses-during-economic-uncertainty)

- uncertainty (in USA).
10. Stowell Shennon Attas-stowell-quoted-in-marketingweek-around-adventure-travel-stats-and-trends : Marketing Week. <http://www.adventuretravelnews.com/attas-stowell-quoted-in-marketingweek-around-adventure-travel-stats-and-trends> (in USA).
  11. Turistskie sportivnye marshruty: Spisok klassifitsirovannykh turisticheskikh sportivnykh marshrutov na 1989-1992 gody. Moskva: Profizdat, 1989. 192 s. (in Rus)
  12. U DSNS rozpovili pro obsyahy zabrudnennya Ukrayiny vybukhonebezpechnymy predmetamy. Suspil'ne novyny. <https://suspilne.media/445278-u-dsns-rozpovili-pro-obsagi-zabrudnenna-ukraini-vibuhonebezpechnimi-predmetami/> (in Ukraine).
  13. U Vsesvitniy den' turyzmu v OON zaklykaly zamyslytys' pro maybutnye haluzi. Novyny OON. <https://news.un.org/ru/story/2022/09/1432511> (in Ukraine).
  14. Heather Kelly Adventure Travel Business Outlook Improves from 2020 to 2021. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-business-outlook-improves-from-2020-to-2021> (in USA).
  14. Heather Kelly Adventure Travel Businesses Seek Investment and Low-Interest Loans. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-businesses-seek-investment-and-low-interest-loans> (in USA).
  14. Heather Kelly Adventure Travel Trends 2022. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-trends-2022> (in USA).
  15. Heather Kelly Adventure Travel Businesses Seek Investment and Low-Interest Loans. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-businesses-seek-investment-and-low-interest-loans> (in USA).
  16. Heather Kelly Adventure Travel Trends 2022. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-trends-2022> (in USA).
  17. Heather Kelly Adventure Travel Trends 2023. <https://www.adventuretravelnews.com/adventure-travel-trends-2023> (in USA).
  18. How COVID-19 is changing the world: a statistical perspective. The Committee for the Coordination of Statistical Activities (CCSA). Volume III. P. 28. https://unstats.un.org/unsd/ccsa/documents/covid19-report-ccsa_vol3.pdf (in USA).

Abstract:

Mykhailo KOLLEHAIEV. PROSPECTS OF THE POST-WAR DEVELOPMENT OF THE FOREIGN ACTIVE TRAVEL SEGMENT IN THE CONTEXT OF THE PREVIOUS CRISIS EXPERIENCE

The current pace of recovery of the global tourism industry after the COVID-19 pandemic demonstrates that the segment of active travel (“Adventure Travel” in the international classification) is the most resilient and adaptive to crises and has shown the most sustainable growth in recent decades (up to 17%). Thus, the segment of adventure tourism (more than 26% of all trips in the world) remains a true locomotive for the development of global tourism.

In Ukraine, the development of this area has experienced fluctuations related to crises of various scales: from the global financial crisis of 2008, the annexation of Crimea in 2014, and the ATO (Anti-Terrorist Operation) in Donbas to the COVID-19 pandemic of 2020-2021 and the full-scale military aggression of the Russian Federation in Ukraine in 2022. All these shocks and subsequent changes in the mass character, geography, and structure of the active foreign travel segment revealed certain trends. Analysis of these trends can help determine the prospects for the development of this segment in the post-war period.

The main purpose of the research is to study the development prospects of the foreign active travel segment in Ukraine in the post-war period.

The article shows the background and describes the process of formation of this segment of travel in the period from the 1990s to the early 2000s. The features of the influence of motivational, geographical, and economic factors on the process of its formation in Ukraine are analyzed. It is shown that at this stage, the expansion of the geography of travel was initiated by amateur hikes, the main form of commercial tours was of a hiking type, and the budget segment prevailed in the price gradation of commercial tours.

Since the mid-2000s, the popularity of hiking in foreign countries has sharply increased among Ukrainian tourists. The geography of hiking, climbing, river rafting, and trekking tours has grown to dozens of countries in a few years. The growing number and variety of trips abroad and the steady mass demand for commercial, sports, and amateur foreign active trips in the 2010s led to the formation of a new segment of active foreign travel for Ukraine. Unmet growth in demand in the period up to 2014 led to progress and expansion of the range of activities of regional tour operators in all price categories of travel. The budget and middle segment prevailed in the price gradation of commercial tours during this period.

The article shows the process of formation of geographic and price segmentation of active tours in the market of proposals. The tendencies of changes in the structure of geographical and price indicators of the market during the crisis periods in Ukraine are analyzed. Based on the example of the main operators in this market segment, the trends in the price structure of demand, mechanisms for adaptation, and recovery of the market during the 2014 crisis are analyzed.

The prospects for the development of the foreign active travel development segment after the end of the war in the medium term are shown.

In particular, there will be a replacement of tours of the budget and partially middle price segments with domestic tours in regions not contaminated with explosive objects, namely in the Carpathians and Podilia.

The number of amateur trips abroad will grow, and geography will continue to expand. At the same time, due to the rise in the price of air transportation, the cost of trips can increase by 1.5 times. Perhaps some of the regular customers of commercial tours who are accustomed to hiking conditions will participate in these trips.

Active travel in the high and partially mid-price segments will remain in demand, as they will remain accessible to the target audience of this category of active travelers, but they will still not be widespread.

Keywords: adventure tourism, active travel, amateur trips, low-cost airlines.